

УДК 342.5 (477)

Сергій Педак,

аспірант

Київського міжнародного університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ І БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВИКОНАВЦЯ НА РІВНІ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ

У статті з урахуванням конструктивного аналізу норм чинного законодавства України доведено, що більш детально правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця регламентовано на рівні законів України. Наголошено, що, використовуючи той чи інший закон, суд у тому числі під час оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця насамперед повинен виходити з принципу верховенства права, оскільки «право» є значно ширшим поняттям за поняття «закон».

Ключові слова: правові засади, Закон України, оскарження, рішення, дії, бездіяльність, державний виконавець.

Виклад основного матеріалу. Оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця повинно відбуватися на основі правових засад такої процедури, а також з урахуванням юридичної сили окремо взятого нормативно-правового акта. При цьому не викликає сумніву, що від того, наскільки повно й ефективно на нормативно-правовому рівні врегульовано правовідносини у відповідній сфері суспільного життя, в тому числі досліджуваних, настільки ефективно буде відбуватися охорона та захист порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод та інтересів зацікавлених у цьому осіб. Зазначимо, що правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця найбільш детально регламентовано на рівні законів України.

Стан дослідження. Дослідженню окремих аспектів визначеної в даній статті проблематики приділяли увагу такі вчені, як: А. М. Бернюков, М. К. Черкашина, Н. М. Оніщенко, Д. А. Монастирський, С. І. Алаїс, Н. М. Пархоменко, В. В. Лазарев, Ю. С. Шемшученко, С. С. Алексєєв, С. Г. Меленко, О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський та інші. Однак, враховуючи зміни, що відбулись в українському законодавстві протягом останніх декількох років, проблема правових засад оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця на рівні законів України залишається актуальною і потребує подальшої уваги з боку вітчизняних та зарубіжних учених.

Мета статті – дослідити правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця на рівні законів України.

Виклад основного матеріалу. Починаючи дослідження проблематики, визначеної в даному науковому дослідженні, зазначимо, що більш детально правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця регламентовано на рівні законів України. При цьому провідне місце серед таких актів посідають кодифіковані акти законодавства. Як зауважують у науково-правових колах, кодифікація являє собою: спосіб упорядкування законодавства, забезпечення його системності й узгодженості; одну з форм систематизації законодавства, в процесі якої до проекту створюваного акта включаються чинні норми та нові норми, які вносять зміни в регулювання певної сфери суспільних відносин. При цьому кодифікаційний акт – це нормативно-правовий акт, що приймається в процесі кодифікації. Такий акт є новим за формою та змістом актом, що замінює іноді велику кількість розрізаних правових актів. Одним із провідних і найбільш застосовуваних кодифікаційних актів виступає кодекс [1, с. 138-139]. Авторський колектив сучасної правової енциклопедії підкреслює те, що кодекс (від лат. *codex* – книга) – це нормативний (законодавчий) акт, який об'єднує та систематизує норми права, що належать до певної галузі законодавства та регулюють у цій галузі відповідну

сферу суспільних відносин, а іноді – належать до підгалузей права. Кодекс є законом, який об'єднує систему норм певної галузі права. Його статті розташовуються в суворій логічній послідовності, відбивають внутрішню структуру галузі права [2, с. 159]. Як цілком слушно зауважує С. Г. Меленко під час дослідження особливостей консолідації як виду систематизації нормативно-правових актів, кодекс – це оптимальний варіант узагальнення та систематизації законодавства з визначеної тематики, дієвий засіб ліквідації множинності актів з одного й того ж питання [3, с. 58-59]. Окрім цього, цікаво здається позиція, відповідно до якої кожний кодекс – це як би самостійне, розвинуте, «юридичне господарство», в якому повинно бути все, що необхідно для юридичного регулювання тієї або іншої групи відносин: і загальні принципи, і регулятивні інститути всіх головних різновидів цих відносин, і правоохоронні норми тощо. Причому весь цей нормативний матеріал приведено в єдину систему, розподілено за розділами та підрозділами й узгоджено [4, с. 101]. Отже, на рівні кодифікованого законодавства визначено процесуальні особливості судового оскарження рішень, дій і бездіяльності державних виконавців, зокрема мова йде про такі нормативно-правові акти, як: Кодекс адміністративного судочинства України (КАС України) [5], Цивільний процесуальний кодекс України (ЦПК України) [6] та Господарський процесуальний кодекс України (ГПК України) [7].

Говорячи про закони України, на рівні яких визначено правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця, слід зазначити, що сам термін «закон» тлумачать як: основну категорію законодавчої системи [8, с. 474]; нормативно-правовий акт вищого представницького органу державної влади, законодавчої влади або самого народу, який регулює найбільш важливі суспільні відносини, виражає волю й інтереси більшості населення, втілює основні права людини й інші загальнолюдські цінності та має найвищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів [2, с. 127]; такий, що приймається в особливому порядку та володіє вищою юридичною силою нормативно-правовий акт, що виражає державну волю по ключовим питанням суспільного життя [9, с. 145]; нормативно-правовий акт, що прийнятий в особливому порядку органом законодавчої влади або на референдумі та володіє вищою юридичною силою й регулює найважливіші суспільні відносини [10, с. 253]. Як цілком слушно підкреслює С. І. Алаїс у своєму дослідженні, що присвячено проблемам праворозуміння в основних

школах права, правовий закон – це офіційна форма визнання, нормативної конкретизації та захисту права [11, с. 23]. Серед законів, на рівні яких визначено правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця, насамперед слід назвати Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року, в положеннях якого визначено організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд [12]. Аналізуючи вищенаведений нормативно-правовий акт, слід зазначити, що протягом свого існування він зазнав чимало змін. Так, станом на сьогодні Закон України «Про судоустрій і статус суддів» піддавався редакційним змінам 38 разів! При цьому подеколи часові відрізки між новими редакціями становили менше місяця. З одного боку, це може свідчити про плідну працю законодавця, його прагнення більш досконало врегулювати дану сферу суспільного життя. З іншого боку, така велика кількість законодавчих змін не сприяє стабільності законодавства, що в числі визначає й правові підстави оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця. Відсутність стабільності законодавства, в тому числі того, що визначає правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця, негативним чином впливає на ефективність розвитку й удосконалення врегульованих ним суспільних правовідносин. У цьому контексті слід погодитися з позицією Д. А. Монастирського, який, визначаючи поняття, сутність та фактори забезпечення стабільності закону, наголошує на тому, що забезпечення стабільності закону відіграє значну роль у можливості прогнозування розвитку законодавства. Саме стабільність законодавства, наголошує вчений, виступає необхідною умовою його подальшого системного розвитку й удосконалення [13, с. 4]. Більш того, у своєму дослідженні, що присвячене теоретико-методологічним засадам формування та розвитку правової системи, Н. М. Оніщенко звертає увагу на те, що на стабільність законодавства сприятливо впливає загальна ситуація в країні. Це стабільність влади; це побудова розвинутої економіки та соціальної сфери; це збалансована система законодавства та відсутність протиріч між її галузями й інститутами; це актуалізована дія закону як засобу вирішення політичних, економічних, соціальних та інших завдань; це дійсний престиж права та реальне визнання верховенства закону; це неухильне дотримання правових принципів і норм [14, с. 124]. Досягнення стабільності за-

кону значно розвантажить роботу Верховної Ради України як законодавчого органу, дозволить народним депутатам України більше часу приділяти розгляду законодавчих ініціатив, дасть можливість повною мірою втілити наукові підходи до законотворення. Стабільність законодавства дозволить суб'єктам права більш повно знати та захищати свої права, поверне довіру до закону тощо [13, с. 3]. При цьому, як цілком слушно зауважує Н. М. Пархоменко в своєму дослідженні, що присвячене визначенню теоретико-методологічних засад джерел права, стабільність законодавства, тобто його тривалий усталений стан, зовсім не означає його консерватизму, недопущення наступності, будь-яких змін чи доповнень узагалі [10, с. 278]. З аналізу вищенаведеного випливає, що стабільність законодавства є необхідною умовою ефективного функціонування правових інститутів, правові засади існування яких визначено на рівні окремо взятих нормативно-правових актів.

У контексті вищенаведеного слід зазначити, що значні сподівання в питанні ефективного здійснення судочинства в Україні нині покладаються на новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Так, за ініціативою Президента України підготовлено проєкт нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 30 травня 2016 року [15], який було розроблено на розвиток зазначених вище конституційних норм для забезпечення незалежності судової влади, зокрема, шляхом її деполітизації, посилення відповідальності судової влади перед суспільством, а також запровадження належних механізмів кадрового оновлення суддівського корпусу. Як зазначено в пояснювальній записці до вищенаведеного законопроекту, його положення передбачають також створення більш ефективної моделі системи судоустрою, приведення у відповідність до конституційних змін повноважень органів суддівського врядування, залучення громадськості до їх роботи, вирішення проблемних питань кадрового забезпечення судів, створення передумов для забезпечення належного рівня матеріального забезпечення працівників судової гілки влади тощо [16]. Більш того, значного оновлення найближчим часом повинно зазнати законодавство, що визначає правові засади адміністративно-правового статусу державного виконавця, – Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року та Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1999 року. Так, 5 жовтня 2016 року набирає чинності новий Закон України «Про виконавче провадження». У контексті досліджуваного питання варто

зазначити те, що на відмінну від старого закону вищенаведений нормативно-правовий акт окремою нормою (ст. 2) визначає засади виконавчого провадження, серед яких, зокрема, називає забезпечення права на оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця. Більш того, в новому законі питання оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця присвячений цілий Розділ X «Оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби», який також уніс зміни в досліджувану процедуру. Ці зміни стосуються: визначення судової юрисдикції щодо наведеної категорії публічно-правових спорів; особливостей звернення до суду; а також ще низки змін у даній сфері суспільних правовідносин. На зміну Закону України «Про державну виконавчу службу» повинен прийти Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016 року, який набирає чинності 5 жовтня 2016 року й визначає основи організації та діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями, їхні завдання та правовий статус. Основною новелою цього законодавчого акта є запровадження й визначення правового статусу приватних виконавців, що з урахуванням тематики представленої наукової дослідження не представляє для нас інтересу. Отже, вищенаведені позиції свідчать про те, що нині проводиться велика законодавча робота, спрямована на реформування судової системи та судочинства в цілому. Необхідність такого реформування дійсно дуже давно нарізало в українському суспільстві. Разом із тим зазначений процес повинен проходити якомога більш якісно, без залишення законодавчих прогалів, щоб у подальшому не виникало зайвих підстав задля внесення змін до вже оновленого законодавства, в тому числі того, що визначає правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця. Проведення ефективних законодавчих змін у зазначеній сфері позитивним чином вплине на стабільність законодавства, що, у свою чергу, буде мати сприятливі наслідки як для досліджуваної процедури, так і для судочинства в цілому.

Зазначимо, що, окрім наведених вище нормативно-правових актів, на рівні законів України правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця визначено в ряді інших актах законодавства. Серед таких актів як приклад вважаємо можливим назвати такі: Закон України

«Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 8 квітня 2014 року, який визначив правові й організаційні засади проведення спеціальної перевірки суддів судів загальної юрисдикції як тимчасового посиленого заходу з використанням наявних процедур розгляду питань про притягнення суддів судів загальної юрисдикції до дисциплінарної відповідальності та звільнення з посади у зв'язку з порушенням присяги з метою підвищення авторитету судової влади України та довіри громадян до судової гілки влади, відновлення законності та справедливості [17]; Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12 лютого 2015 року, який було прийнято з метою підвищення національних стандартів судоустрою та судочинства й забезпечення права на справедливий суд [18]; Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року, що визначає порядок доступу до судових рішень з метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень і сприяння однаковому застосуванню законодавства [19]; Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року, положення якого регулюють відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини в справах проти України, а також з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод і протоколів до неї та впровадження в українське судочинство й адміністративну практику європейських стандартів прав людини [20], тощо.

Висновок

Отже, саме на рівні законів України найбільш детально визначено правові засади оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця. Разом із тим, використовуючи той чи інший закон, суд у тому числі під час оскарження рішень, дій і бездіяльності державного виконавця насамперед повинен виходити з принципу верховенства права, оскільки «право» є значно ширшим поняттям за поняття «закон». Як цілком слушно зауважує М. К. Черкашина у своєму дослідженні, що присвячене визначенню особливостей юридичних гарантій природо-користування, принцип верховенства права має бути закладений практично в усіх законах, які, у свою чергу, мають бути спрямовані на захист прав і свобод громадян [21, с. 42]. При цьому слушно здається позиція А. М. Бернюкова, який під час проведення філософсько-теоретичного аналізу юридич-

ної герменевтики як методології здійснення правосуддя зауважує, що закон являє собою лише своєрідний символ для орієнтування суду під час праворозуміння. Інакше кажучи, наголошує вчений, нормативно-правовий акт повинен бути інструментом для встановлення правди, тому, якщо він є непридатним для цього, його не можна використовувати [22, с. 88].

Список використаних джерел:

1. Юридична енциклопедія : в 6-ти т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – . – Т. 3 : К – М. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2001. – 792 с.
2. Сучасна правова енциклопедія / [О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 408 с.
3. Меленко С. Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Меленко Сергій Гаврилович. – Чернівці, 2002. – 215 с.
4. Алексеев С. С. Государство и право. Начальный курс. – М.: Юрид. лит., 1993. – 176 с.
5. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, 37. – Ст. 446.
6. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41. – Ст. 492.
7. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
8. Юридична енциклопедія : в 6-ти т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – . – Т. 2 : Д – Й. – 1999. – 744 с.
9. Теория права и государства : учебник / под ред. В. В. Лазарева. – М. : Право и Закон, 2001. – 576 с.
10. Пархоменко Н. М. Джерела права: теоретико-методологічні засади : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Пархоменко Наталя Миколаївна. – К., 2009. – 442 с.
11. Алаїс С. І. Проблема праворозуміння в основних школах права : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Алаїс Софія Іванівна. – К., 2003. – 203 с.
12. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, 43, 44–45. – Ст. 529.
13. Монастирський Д. А. Стабільність закону: поняття, сутність та фактори забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Монастирський Денис Анатолійович. – К., 2008. – 199 с.
14. Оніщенко Н. М. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку правової системи : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та

історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Оніщенко Наталія Миколаївна. – К., 2002. – 424 с.

15. Про судоустрій і статус суддів : проект закону України від 30.05.2016 № 4734 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=59259&pf35401=389780>.

16. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 30.05.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=59259&pf35401=389788>.

17. Про відновлення довіри до судової влади в Україні : Закон України від 08.04.2014 № 1188-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 23. – Ст. 870.

18. Про забезпечення права на справедливий суд : Закон України від 12.02.2015 № 192-VIII // Відомості

Верховної Ради України. – 2015. – № 19-20. – Ст. 132.

19. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 15. – Ст. 128.

20. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

21. Черкашина М. К. Юридичні гарантії права природокористування : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Черкашина Марина Костянтинівна. – Х., 2008. – 217 с.

22. Бернюков А. М. Юридична герменевтика як методологія здійснення правосуддя (філософсько-теоретичний аналіз) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 «Філософія права» / Бернюков Анатолій Миколайович. – Львів, 2008. – 202 с.

В статье с учетом конструктивного анализа норм действующего законодательства Украины доказано, что более подробно правовые основы обжалования решений, действий и бездействия государственного исполнителя регламентированы на уровне законов Украины. Отмечено, что, используя тот или иной закон, суд в том числе при обжаловании решений, действий и бездействия государственного исполнителя в первую очередь должен исходить из принципа верховенства права, так как «право» является значительно более широким термином, нежели понятие «закон».

Ключевые слова: правовые основы, Закон Украины, обжалование, решения, действия, бездействие, государственный исполнитель.

In an article on the basis of constructive analysis of the current legislation of Ukraine stressed that more detailed legal basis of appeal of decisions, actions and inaction of the artist regulated at the laws of Ukraine. Emphasized that using a particular law, the court, including on appeal of decisions, actions and inaction of the artist in the first place should go with the rule of law, as the law is much broader notion by law.

Key words: legal foundations, Law of Ukraine, appeal the decisions, actions, omissions bailiff.

